

Asia: VN/8233/2021

Kansallinen kemikaaliohjelma

Yleinen lausunto

Voitte tässä lausua yleisesti kansallisesta kemikaaliohjelmasta.

Maa- ja metsätalousministeriö arvostaa mahdollisuutta lausua luonnoksesta Kansalliseksi kemikaaliohjelmaksi ja pitää ohjelmaa erittäin tärkeänä. Erityisesti bio- ja kiertotalouden kemikaalien riskienhallinta on hyvin ajankohtaista. Monia ohjelmassa mainittuja toimenpiteitä toteutetaan jo nyt meneillään olevissa lakiuudistuksissa. MMM pitää tärkeänä ohjelman tavoitteita, mutta huomauttaa, että osalla aineista on merkittäviä hyötyjä, ja näitä tulisi huomioida ohjelman toimenpiteissä.

Ohjelman alussa on kerrottu, mitkä kemikaalien aiheuttamat haitat huomioidaan ohjelmassa, sekä mitä aineryhmiä tarkastellaan. Ohjelman alussa olisi kuitenkin tarpeen määritellä mitä kemikaaleja ohjelma kattaa sekä sisällyttää ohjelmaan selkeä määritelmä kemikaalille/haitallisille kemikaaleille. Huolimatta ohjelman rajauksesta ei ole täysin selvää, miten elintarvikeketju on huomioitu ohjelmassa, sillä käytetty terminologia viittaa enemmän ympäristöpuolen sääntelyyn.

Ohjelmassa on lueteltu laajasti eri toimenpide-ehdotuksia. Selkeintä olisi, että näille toimenpide-ehdotuksille ehdotetuissa vastuutoimijoissa mainittaisiin kaikki keskeiset ministeriöt ja viranomaiset.

Kemikaaliturvallisuus-termi on käytössä tämän ohjelman ulkopuolelle rajatuilla aihealueilla, joten ohjelmassa olisi suositeltavampaa käyttää ”kemikaalien turvallisuus” -termiä.

Johdanto

Voitte tässä lausua luvusta 1: Johdanto

Johdannossa olisi tarpeen määritellä mitä kemikaaleja ohjelma kattaa sekä sisällyttää ohjelmaan selkeä määritelmä kemikaalille/haitallisille kemikaaleille.

Osa haitallisista kemikaaleista on ihmisen tarkoituksella valmistamia johonkin käyttötarkoitukseen, osa on teollisissa prosesseissa syntyneitä epäpuhtauksia, joista toiset johtavat ympäristön saastumiseen (esim. POPs) ja toiset jäävät tuotteisiin (esim. elintarvikkeiden PAH-yhdisteet ja akryyliamidi, elintarvikekontaktimateriaalien NIAS-yhdisteet). Lisäksi haitalliset yhdisteet voivat olla luonnollista alkuperää kuten (osa) maaperän raskasmetalleista.

Kemikaalit ympärillämme

Voitte tässä lausua luvusta 2: Kemikaalit ympärillämme

Kemikaalien käytöstä on myös hyötyjä. Jos ohjelman tarkoitus on kattaa vain kemikaalien haitallisia vaikutuksia, se tulisi tarkemmin määritellä.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Voitte tässä lausua luvusta 3: tavoitteet ja toimenpiteet

Ohjelmassa on lueteltu laajasti eri toimenpide-ehdotuksia. Selkeintä olisi, että näille toimenpide-ehdotuksille ehdotetuissa vastuutoimijoissa mainittaisiin kaikki keskeiset ministeriöt ja viranomaiset. Elintarvikeketjun keskeisiä toimijoita ovat MMM, Ruokavirasto ja THL.

Esimerkkinä seuraavan toimenpiteen osalta tulisi merkitä toimijaksi myös MMM: ”Osallistutaan EU-tason sääntelyn kehittämällä uusien huolta-aiheuttavien kehittyneiden materiaalien ja uusien tuoteinnovaatioiden riskinhallintaan (esim. biomateriaalit, nanokomposiitti, elektromagneettiset materiaalit, fotoaktivoituvat materiaalit, kehittyneet metalliseokset, in situ -syntyvät kemikaalit).”

Terveyden- ja ympäristönsuojelu haitallisilta kemikaaleilta

Voitte tässä lausua luvusta 3.1: Terveyden ja ympäristönsuojelu haitallisilta kemikaaleilta. Pyydämme erityisesti huomioitane toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Teksti

Ehdotetaan uuden kappaleen lisäämistä ihmisen ravinnon kautta tapahtuvalle altistukselle.

”Ravinnon kautta ihminen altistuu sekä elintarvikkeiden luontaisille ominaisille aineille, että elintarvikkeisiin tarkoituksellisesti lisätyille aineille. Näitä kemikaaleja pidetään yleensä hyödyllisinä ja ovat jopa välttämättömiä kuten ravintoaineena lisättävät vitamiinit, tai säilöntään tarvittavat lisäaineet. Oleellista on että kyseisiä kemikaaleja ei saada likaa niille olemassa oleviin turvallisten

saantirajoihin verrattuna, mutta silti toiminnan kannalta tarpeeksi, jotta haluttu vaikutus voidaan taata. Tätä tasapainoilua hyödyn ja haitan välillä arvioidaan jatkuvasti uudelleen osittain kansallisesti mutta erityisesti Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen toimesta. Ravinnon kemikaalien saanninarvioinnissa tarvitaan elintarvikkeiden kulutusdataa, jota Suomen osalta kerätään aikuisväestöstä Finravinto-tutkimuksessa viiden vuoden välein. Lapsiväestöstä tällaista saantidataa ei Suomessa ole kerätty. Kemikaalien altistuslaskennassa tulisi tulevaisuudessa pyrkiä hahmottamaan altistusta niin ympäristöstä, ilmasta, kosmetiikasta, lääkkeistä kuten ravinnostakin yhteensä, ottaen huomioon erityisen herkäät väestöryhmät. ”

Ohjelmassa on teksti ”On tärkeää seurata ja osallistua aktiivisesti EU:n riskinarviointi- ja hallintamenetelmien kehitystyöhön kemikaalien yhteisvaikutuksiin liittyen.” EFSA tekee riskinarviointia ja osallistuu kemikaalien yhteisvaikutuksiin liittyvään arvioinnin kehittämiseen. Arviointi perustuu jäsenvaltioiden toimittamiin esiintymistietoihin ja olisi erittäin tärkeää, että myös suomalainen haitallisiin aineisiin liittyvä aineisto toimitetaan EFSAlle.

Taulukko

Toimenpide-ehdotuksen ”Edistetään lääkeaineiden ja PFAS-yhdisteiden seurantaa juoma- ja pohjavesissä” kohdalla toimijoiden ”SYKE, THL, FIMEA” lisäksi voisi mainita ”ELY”. Vesihuoltolaitosten raakavesiseurannan osalta (pinta- ja pohjavedet) ollaan tarkentamassa ELY:lle valvontavelvoitetta joka siis koskee etenkin haitallisten aineiden seurantaa, sekä tiedon koontia.

Ehdotetaan, että yhdistetään toimenpide-ehdotukset ”Selvitetään suomalaisten merkittävimmät kemikaalialtisteet ja niiden lähteet, pyrkimyksenä tukea kansallisten prioriteettikemikaalien valintaa” ja ”Selvitetään väestön altistumista kemikaaleille”. On tärkeää että, altistumisen osalta huomioidaan erityisesti herkäät väestöryhmät.

Turvallinen kiertotalous ja kestävä kemia

Voitte tässä lausua luvusta 3.2: Turvallinen kiertotalous ja kestävä kemia. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Teksti

Jätteitä ja kiertotaloutta koskeva terminologia olisi hyvä avata ohjelmassa.

Taulukko

Ehdotetaan seuraavaa toimenpidettä jaettavaksi: ”Selvitetään ympäristön ja väestön ja työntekijöiden kannalta merkittävimmät vaikutukset tuotteiden elinkaareissa. Laaditaan materiaali- ja/tai toimialakohtaisia ohjeistuksia säädösten noudattamisen ja kemikaalien riskinhallinnan tukemiseksi erityisesti pk-yrityksissä. Muodostetaan kansallinen kokonaisnäkemys uusien kemikaalien riskinhallinnasta eri hallinnonalojen ja toimijoiden yhteistyönä.” Toimenpiteeseen on merkitty toimijoiksi nyt vain ministeriöt. Ohjeistuksen laatiminen ei ole ministeriön tehtävä, vaan alaisen hallinnon (ainakin elintarvikeketjussa).

Tietoon pohjautuva päätöksenteko

Voitte tässä lausua luvusta 3.3: Tietoon pohjautuva päätöksenteko. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Ehdotetaan, että seuraavaa toimenpidettä täydennettäisiin siten, että vaikuttaminen ulottuisi myös EU-tason tutkimusohjelmien suuntaamiseen. ”Vaikutetaan esimerkiksi Suomen Akatemian, valtioneuvon TEAS-rahoituksen ja ministeriöiden omien tutkimusvarojen suuntaamiseen kemikaalipolitiikan aloille.”

Kansainvälinen ja EU-yhteistyö kemikaaliturvallisuuden parantamiseksi

Voitte tässä lausua luvusta 3.4: Kansainvälinen ja EU-yhteistyö kemikaaliturvallisuuden parantamiseksi. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

-

Viestintä ja koulutus parantavat kemikaaliturvallisuutta

Voitte tässä lausua luvusta 3.5: Viestintä ja koulutus parantavat kemikaaliturvallisuutta. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Teksti

Ehdotetaan, että ”Viestintäverkoston” toimijat ja toiminta kuvataan tekstissä.

Taulukko

Ehdotetaan, että toimenpiteen ”Torjutaan aktiivisesti väärää tietoa.” kohdalla toimijoiksi kirjattaisiin ”Kaikki”.

Yritysten rooli on merkittävä viestijänä kuluttajien suuntaan. Tärkeä huomioida toimijana.

Tietoiskut ja -laatikot

Voitte tässä lausua luvusta 4: tieto-iskuista- ja laatiokoista.

SVHC-aineet

Ehdotetaan otsikon lyhenteen avaamista ”Erityistä huolta aiheuttavat aineet”.

Ympäristömyrkyt kotimaisessa kalassa

Ehdotetaan lisättäväksi viite, esim. EU-KALAT III loppuraportti (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161079/51-2018-EU-kalat%20III.pdf>). Aiheesta on valmisteilla uusi VNTEAS-hanke.

Ehdotetaan lisättäväksi ensimmäisen kappaleen loppuun ”Haitallisia yhdisteitä seurataan myös elintarvike- ja rehulainsäädännön puitteissa.” Ehdotetaan lisättäväksi viimeiseen kappaleen loppuun ”Kalalle asetetut elintarvike- ja rehulainsäädännön raja-arvot ovat osaltaan vaikuttaneet altistuksen vähenemiseen.”

AMR ja lääkeaineet

Ehdotetaan otsikon lyhenteen avaamista, esimerkiksi ”Mikrobilääkeresistenssi ja lääkeaineet”. Olisi hyvä huomioida tekstissä, että AMR-yhteistyötä tehdään myös pohjoismaissa, esimerkiksi pohjoismaisessa ministerineuvostossa.

PFAS-yhdisteet

Myös tässä ehdotetaan otsikon lyhenteen avaamista ”Per- ja polyfluoratut alkyyliyhdisteet”. Ehdotetaan lisättäväksi tekstin loppuun ”Yhdisteille ollaan asettamassa raja-arvoja talousvedelle, elintarvikkeille sekä rehuille.”

Kemikaaliohjelman vaikuttavuuden seuranta

Voitte tässä lausua luvusta 5: Kemikaaliohjelman vaikuttavuuden seuranta.

On hyvä, että ohjelman toteutumista seurataan indikaattoreilla. Tekstistä ei kuitenkaan käy ilmi kuka kehittää indikaattoreita ja millä aikataululla. Tekstissä tulisi selvittää miten ohjelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan. Arvioinnissa olisi huomioitava, että ohjelman toteutuminen ja ohjelman vaikuttavuus ovat eri asioita.

Indikaattoreilla ei yleensä ohjata muutosta. Indikaattorien perusteella saadusta tiedosta voidaan tehdä toimenpiteitä muutosten saavuttamiseksi. Ehdotetaan lauseen ”Valittavien indikaattoreiden avulla seurataan ja ohjataan muutosta kemikaaliturvallisen elinympäristön ja mm. kiertotalouden saavuttamiseksi.” muuttamista muotoon ”Valittavien indikaattoreiden avulla seurataan muutosta ja päätetään uusista toimenpiteistä kemikaaliturvallisen elinympäristön ja mm. kiertotalouden saavuttamiseksi.”

Lyhenteet

Ehdotetaan PFAS-määritelmän korjaamista muotoon ”Poly- ja perfluoratut alkylyliyhdisteet”

Ehdotetaan, että määritelmiin lisätään määritelmä AMR:lle.

Liitteet

Lainsäädäntö

Kohdassa olisi hyvä käyttää johdonmukaisesti joko pitkiä tai lyhyitä nimiä EU-säädöksistä. Kansallisten säädösten osalta linkit olisi hyvä olla ajantasaiseen säädökseen.

Lainsäädännön osalta tulisi harkita mitkä säädökset listataan. Pitäisikö listalle ottaa vain kunkin lainsäädäntöalueen yleissäädökset vai listataanko myös erityissäädökset? Listalta puuttuvat tällä hetkellä mm lannoitevalmisteasetus, lisäaineasetus ja vierasaineasetus. Tarvittaessa MMM voi toimittaa kattavan listan säädöksistä linkeineen.

Ehdotetaan korjattavaksi rehulain numeron: Rehulaki 1263/2020
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201263>

Jern Tove
Maa- ja metsätalousministeriö